

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
ТА КУЛЬТУРИНИХ ЦІННОСТЕЙ

ОБЛІКОВА КАРТКА

об'єкта культурної спадщини

Городище та селище Стасі I («Стасівське городище»)

(найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
Археологічний	Комплекс	На державний облік не взято

1. Дата утворення об'єкта:

Основний масив нашарувань: VII-IV ст. до н.е., скіфський час, культура лісостепоного лівобережного землеробського населення скіфської епохи; окремі знахідки: IV – поч.V ст. н.е., черняхівська культура; XVIII – поч. XX ст., епоха козацтва та нового часу.

2. Місцезнаходження об'єкта

Село Стасі, Стасівська сільська рада, Диканський район, Полтавська область, у північно-східній частині та на околиці села, в ур. Вергузівка (Вали).
Під'їзд з м. Полтави: автотрасою Т-1718 Полтава – Гадяч, у напрямку на селище Диканьку, далі асфальтованою дорогою — до с. Стасі і на його північно-східну околицю.

3. Охоронний номер пам'ятки

Охоронний номер не присвоєно.

4. Дати і номери рішень, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки

5. Функціональне використання:

Сучасне використання	Первісне призначення	Інші (протягом часу існування об'єкта)
Городи, забудова села, лісосмуги, луки, дороги	Селище та городище	Маєток і село XVIII – поч. XX ст., смуга фашистської оборони 1943 р., цегельний завод, колгоспні споруди сер. XX ст.

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	Комплекс у складі городища та селища знаходиться без-
--------------	---

	посередньо на північний схід від села, на його околиці, на мисовій частині плато правого корінного високого берега р. Ворскли. <i>Городище</i> розташоване на північно-східній околиці села, в ур. Вергузівка (Вали). <i>Селище</i> знаходиться на схід – південний схід від городища, і витягнуте вздовж двох країв мису, на якому розміщується городище.
Характеристика об'єкта	<i>Городище.</i> Майданчик городища знаходиться в північно-західній частині комплексу, займаючи основу мису. Ділянки фортифікаційних споруд збереглися лише з північно-західного боку та на двох коротких відрізках з північно-східного та східного боків. В'їзд до городища від плато розміщується край основи мису корінного берега, над яром, з боку південно-західної частини смуги укріплень. Сусідня ділянка яру виконувала роль глибокого рову. Наразі рештки валу збереглися у вигляді значних курганоподібних пагорбів, розміщених ланцюжком за віссю північний схід — південний захід, перекриваючи тилову частину мису від одного краю схилу до іншого. В основі вони з'єднані, а їх вершини розділені, що до певної міри надає схожості цим утворенням з курганами. Саме такими залишки фортифікації вважали археологи і топографи середини ХХ ст. Тому рештки валів фігурували в науковій звітності та літературі, картографічних джерелах в якості курганного могильника. Вал має майже підтрикутний (видовжено-трапецієподібний) перетин, із закругленою вершиною. Його поверхня задернована. Південно-західна смуга решток валу вже частково знівельована. Вона збереглася у вигляді решток оплилого валоподібного насипу, висотою близько 1,50 м. Ближче до південно-західної частини комплексу розташований в'їзд, на сьогодні вирівняний і розширений бульдозером, із незначним підрізанням країв валу з обох боків. З північно-східного боку від в'їзду збереглося 6 курганоподібних ділянок насипу валу значних розмірів, з південно-західного — лише 3 вполовину менших. Максимальна висота валу — 4,3 м. З напільного боку оборонна функція валу була підсилена ровом, що з південного заходу «впадав» у глибокий яр. Край рову з північного сходу також виходить на схил тераси у вигляді яру. Його ширина не перевищує 9-13 м, частіше — 6-8 м. Глибина рову досягає 1,5-2,0 м. Він має сліди оплиlostі і прокладання доріг. Форма рову у перетині — коритоподібна. Крутизна схилів рову — 20-30°, ширина по дну — 2,0-3,0 м. Майданчик городища з інших боків у багатьох місцях був укріплений ескарпуванням схилу. Це добре помітно з північного та південно-західного боків. Ближче до селища мис має більш пологі схили, місцями з відрогами, де ескарпування майже непомітне. На таких двох відрогах у північно-східній та східній частинах майданчика розміщуються ще дві фортифікаційні споруди, у складі відрізків короткого валу з ровом, протяжністю 30 та 70 м, відповідно. Залишки додаткових укріплень добре збереглися. В східній частині городища вал із ровом прорізає прокладена грейдером дорога, що могла бути узвозом ще з козацьких часів. Південно-західна частина укріплень знаходиться в межах сільської і дачної забудови. Під крайньою північно-східною ділянкою

валу розташовується одна із садиб. На цій ділянці вал перекритий залишками сільського кладовища XIX ст..

Вся північна надсхилова частина майданчика городища заліснена, один (найдовший) з відрогів мису перерізає траншея з бруствером, звернена до основи мису.

Південно-східний мис городища у середині XX ст. використовувався для розміщення тут цегельного заводу, тваринницької ферми, після зруйнування яких тут залишилися купи будівельного сміття та насипи-пагорби від колишніх споруд, один з яких на сьогодні досить помітний і розміщується обабіч дороги.

Площа, зайнята городищем, становить 33,40 га.

У центрі майданчика городища, зі зміщенням на схід, знаходяться 6 попелищних плям — зольників, на та навколо яких винятково і концентруються знахідки матеріалів скіфського часу. Західна частина городища позбавлена культурних решток. Фіксація поширення знахідок на поверхні пам'ятки розриву між територією городища та селища не виявила.

Зольники розміщені компактною групою, три найбільші утворюють чіткий ланцюжок, зорієнтований майже за меридіональною віссю.

Розміри зольних насипів-попелищ наведені у таблиці нижче:

№ п/п	Висота (м)	Діаметр (м)	Примітки	Координати країв поселення, градуси, мінути, секунди (датум VGS 84)	
				N	O
1	1,70	30		49°44'59,294"	34°35'16,314"
2	1,40	27-28	Із західного боку є значні скупчення битого кварциту — відходів виробництва.	49°44'57,160"	34°35'16,768"
3	0,65-0,70	25	Найбагатший на знахідки.	49°44'54,028"	34°35'17,210"
4	0,60	22		49°44'59,453"	34°35'18,586"
5	0,60	18		49°44'55,050"	34°35'19,946"
6	0,40	12	Малопомітний, з мінімумом виявлених матеріалів	49°44'54,334"	35°08'07,412"

Відділений смугою укріплень від плато, майданчик городища, п'ятикутної в плані форми, розміром 400 x 700 м, панує над навколишніми пониженнями ярів. Його висота над рівнем заплави становить 80-84 м, абсолютні відмітки висот у Балтійській системі вимірювань лежать в межах 167,9-170,1 м. Площа майданчика має нахил на схід, південний схід та південний захід.

Більша частина території майданчика зайнята городами і розорується.

У другій чверті I тис. н.е. частина городища використовувалася населенням черняхівської культури пізньоримської доби, що засвідчують окремі знахідки уламків гончарного посуду, виявлені здебільшого у північно-східній частині укріплення та на селищі.

Селище. Знаходиться на схід від майданчика городища. Площа, зайнята цим поселенням, становить 11,25 га.

Культурні рештки на поверхні зустрічаються вздовж північного та в західній ділянці південного схилів мису. Найбільша кількість матеріалів виявлена в західній частині, поряд із городищем. Вони також концентруються у південній частині навколо зольника та на

східному краю селища, на місці розміщення обвалування колишньої садиби. Центральна частина поселення лише подекуди має на поверхні сліди заселеності за скіфської епохи, представлені уламками ліпної кераміки й амфор.

Майже на всій площі селища знахідки скіфського часу перекриті чи залягають разом із матеріалами XVIII ст.

У південній частині селища зберігся єдиний зольник, висотою 0,8 м та діаметром 30 м, розтягнутий оранкою.

Майже вся територія селища розорюється, задернованими залишаються лише краї схилів та ділянка всередині обвалування.

За козацької епохи (XVIII ст.) на східному краї городища та вздовж усього північного краю продовження мису, на ділянці розташування селища, існували садиби хутора при маєтку представників козацької старшини – полтавських полковників Г.С. Герцика і В.В. Кочубея.

На майданчику городища збереглися два курганоподібні підвищення від решток садиб, висотою близько 0,50 м, позначені характерними знахідками на поверхні. Подібних «хатищ» більше на краях селища скіфського часу. Зі сходу маєток, певно, був оточений підпрямокутним обвалуванням-ровом, що досить добре зберігся на сьогодні.

Місце розташування маєтку відоме за свідченнями джерел і згадками в літературі. Зокрема, залишився текст універсалу гетьмана І.Скоропадського, де вказано: «... пана Василя Кочубея, знатного товарища войскового, до услуг войсковых способного и заохочаючи его до оныхъ, надаем ему в подданское владение село Стасовце, в полку Полтавском остающее, прежде село в области Григория Герцика...». Відомо, що після смерті полковника маєток відійшов, разом із селом Стасівцями, до його сина — Семена Васильовича Кочубея (1725-1779), який був генеральним обозним в уряді гетьмана Кирила Розумовського.

Місце розташування маєтку Василя Васильовича Кочубея — полтавського полковника першої третини XVIII ст. вперше описане В.Г. Ляскоронським 1901 р. Залишки маєтку локалізовані 1999 р., під час розвідки І.М. Кулатової, О.Б. Супруненка і А.В. Гейка.

Сліди економії відзначені на рештках імовірного розміщення валу (східна частина городища), на краю видовженого майже у широтному напрямку останцеподібного мису правого корінного берега Ворскли. Знахідки фрагментів гончарного посуду і кахлів XVIII ст., шматки гутного скла і віконниць, залягають на розораній площі майданчика і валу в 1,5 га (100 x 150 м), витягнутій з північного сходу на південний захід.

Залишки фундаментів кам'яниці (мурованої житлової будівлі) розташовані на схід від городища, біля північного краю мису правого корінного берега, поряд із селищем скіфського часу. Вони знаходяться неподалік від насипів відвалів колишнього кар'єру, поряд із абсолютною позначкою «160,2 м». Площа садиби, вірогідно, становила близько 40 x 50 м, розміри будинку, позначеного розвалом цегли XVIII ст., — оконтурювали ділянку розмірами близько 7 x 14 м. Посеред дворища простежений заплилий просів колодязя, діаметром до 2 м. Виявлені знахідки (фрагменти скляних віконниць та кахлів), монети, що належать до середини XVIII ст.

Знахідки. З майданчика городища походить представницька ко-

	лекція знахідок VII-IV ст. до н.е. В її складі найчисленніші — уламки ліпних кухонних горщиків банкоподібних профільованих та слабко профільованих типів. В основному вони прикрашені пальцевими вдавленнями, проколами під зрізом вінець чи по наліпному валику, часто додатково вкривалися по верху насічками. Серед уламків ліпного столового чорнолискованого посуду та його зразків із загладженою поверхнею є верхні частини мисок, переважно із потовщеним, загнутим до середини краєм-бортиком. Подекуди вони орнаментувалися наколами, нанесеними з внутрішнього боку, а також кулястими і пружковими наліпами — із зовнішнього. Представлені й уламки стінок та ручок чорнолискованих черпаків, що часто прикрашалися ритованим геометричним візерунком, в тому числі інкрустованим білою пастою. Є фрагменти вінець корчаг від високих, слабко профільованих посудин, із майже вертикальним вінцем, краї яких відігнуті назовні. Виявлені й уламки ліпних глеків. До числа керамічних виробів належать гральні фішки-кружечки, т. зв. крем'яхи, виточені зі стінок ліпних горщиків і мисок, пряслиця, масивні важки до ткацького верстата. З виробів із каменю та кістки виявлені пісковикові розтирачи, уламки таць (тарелей) та зернотерок, абразивів, кістяні накладки до заклепкових ножів. З округи комплексу походить залізний кинджал з антеноподібним наверхшям із невеликими волютами і ниркоподібним перехрестям, що датується 2-ю пол. VI ст. до н.е. В цілому, знахідки представляють типовий набір старожитностей лісостепової культури Поворскля скіфської епохи.
Наявність творів мистецтва	Твори мистецтва відсутні.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

1. Городище, з рештками фортифікаційних споруд.
2. Селище.
3. Рештки хутора, економії та садиби Г.С. Герцика і В.В. Кочубея.

8. Ступінь схоронності об'єкта:

Добрий, задовільний, незадовільний, аварійний	Загальний стан решток укріплень, майданчика городища та селища, в цілому, — задовільний. Наявність насаджень кущів і дерев на схилах уповільнює ерозійне руйнування території комплексу та окремих об'єктів.
--	--

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Науковий звіт	1940	Ляпушкин И.И.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд ІА/Дн., №№ 1-2.
Науковий звіт	1953	Ковпаненко Г.Т.	Науковий архів ІА НАНУ, ф.е., спр. 1953/96; НА ЦОДПА, ф.е., спр.1.
Науковий звіт	1999	Супруненко О.Б., Гейко А.В., Коваленко О.В., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Сапегін С.В.	Науковий архів ІА НАНУ, 1999/68 «б»; Науковий архів ЦОДПА, ф.е., спр. 231.

Науковий звіт	2004	Шерстюк В.В., Супруненко О. Б., Мироненко К. М.	Науковий архів ІА НАНУ; НА ЦОДПА, ф.е., спр. 430.
---------------	------	---	--

10 До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Городище та селище Стасі І. Схематичний план місця розташування комплексу.	1	2011	Менчинська Т.В., Шерстюк В.В.
Городище та селище Стасі І. Генеральний план комплексу.	1	2011	Шерстюк В.В.
Городище Стасі І. Загальний вигляд головної фортифікаційної лінії городища. З північного заходу.	1	2011	Супруненко О.Б.
Городище Стасі І. Ділянка головної фортифікаційної лінії. З північного заходу.	1	2011	Супруненко О.Б.
Городище Стасі І. Котлован заплаилого рову. З південного заходу.	1	2011	Супруненко О.Б.
Городище Стасі І. Ділянка південно-західної частини фортифікаційної лінії. З південного сходу.	1	2011	Супруненко О.Б.
Городище Стасі І. Ділянка ескарпованого схилу північної частини городища. Із заходу-північного заходу.	1	2011	Шерстюк В.В.
Городище Стасі І. Ескарпи та їх основа у північній частині городища. З південного заходу.	1	2011	Шерстюк В.В.
Городище Стасі І. Вал і рів допоміжної фортифікаційної споруди у північно-східній частині городища. З півдня.	1	2011	Шерстюк В.В.
Городище Стасі І. Центральна частина майданчика городища із зольниками. З південного сходу.	1	2011	Шерстюк В.В.
Селище городища Стасі І. Південна частина із зольником. З північного заходу.	1	2011	Шерстюк В.В.
Городище Стасі І. Уламки кераміки скіфського часу.	1	1999	Супруненко О.Б., Гейко А.В., Кулатова І.М., Мироненко К.М.
Городище Стасі І. Окремі знахідки.	1	1999	Супруненко О.Б., Гейко А.В., Мироненко К.М.

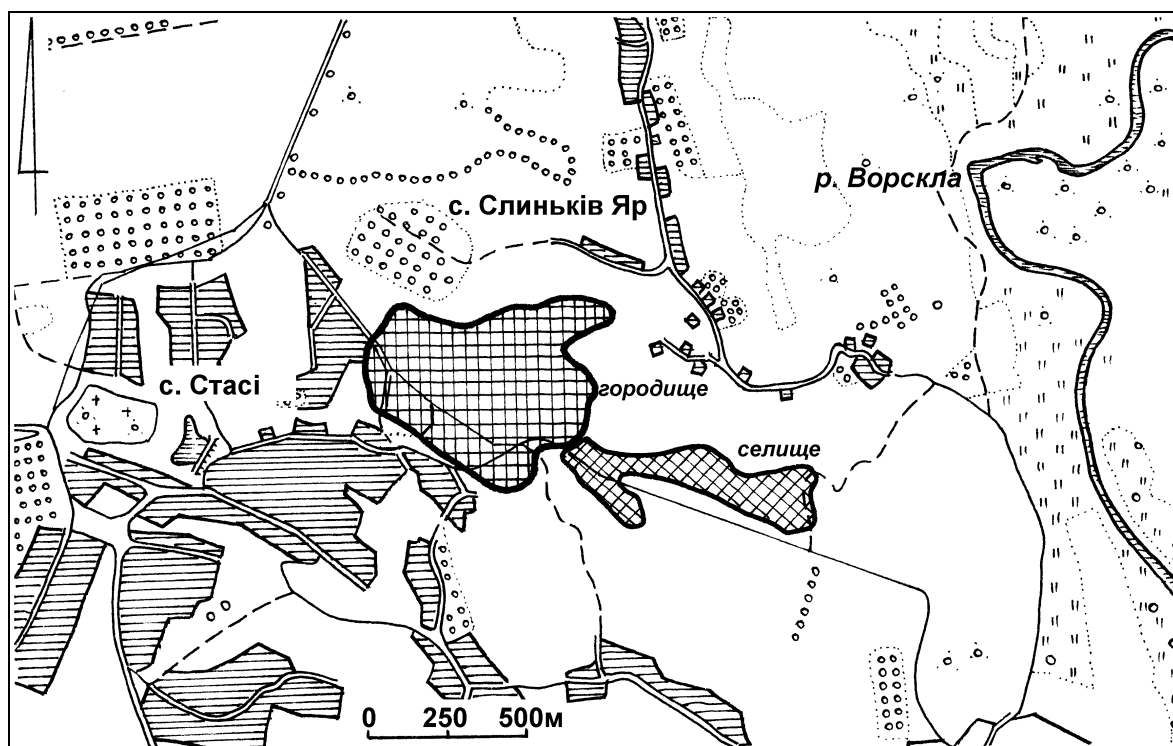
Облікову картку склали:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Завідуючий відділом археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України	доктор історичних наук, професор	С.А. Скорий		14.12.2010
Заступник директора ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України по Полтавській обл., заслужений працівник культури України	кандидат історичних наук, старший науковий співробітник	О.Б. Супруненко		14.12.2010
Науковий співробітник ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України	магістр історії	В.В. Шерстюк		14.12.2010

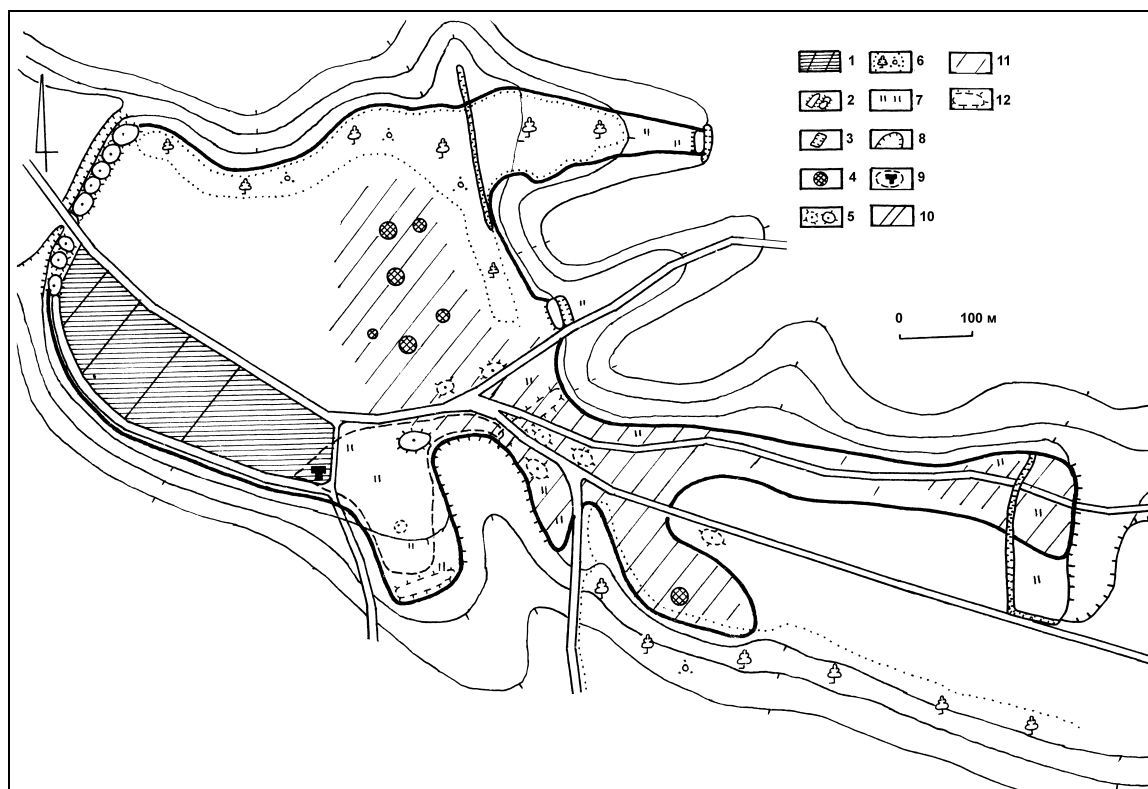
Керівник органу охорони культурної спадщини —
Начальник управління культури Полтавської облдержадміністрації
Г.І. Фасій

 (ініціали, прізвище, підпис, печатка)

Ілюстрації

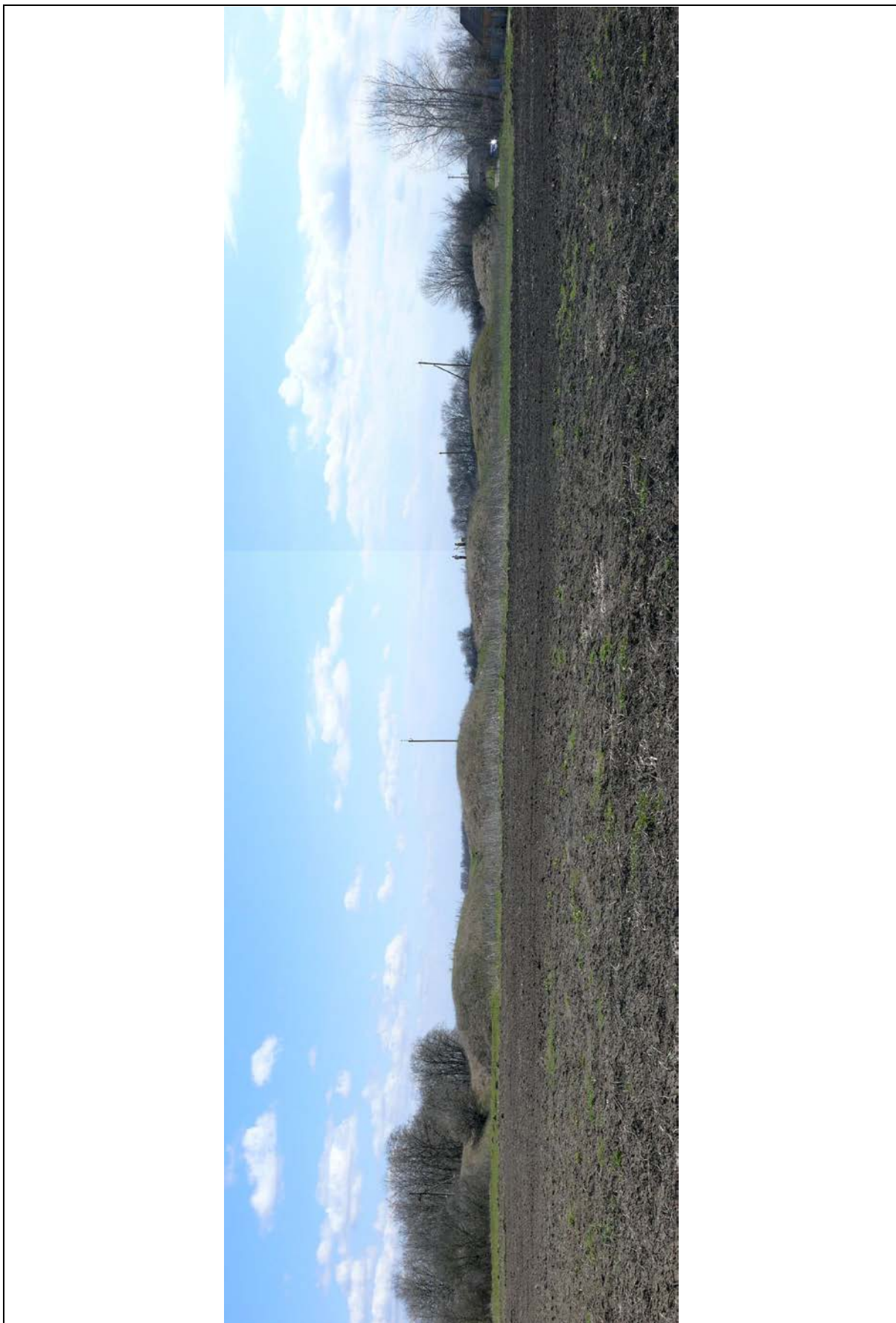

1. Городище та селище Стасі I. Схематичний план місця розташування комплексу.

2. Городище та селище Стасі I. Генеральний план комплексу.

Умовні позначення: 1 – масив забудови села; 2 – вали та рови; 3 – котловани, заглибини; 4 – зольники; 5 – рештки хатищ і споруд нового та новітнього часу; 6 – лісові і чагарникові масиви; 7 – луки, задерновані ділянки; 8 – яри, обриви; 9 – межі виробничої господарської забудови та водонапірна вежа; 10 – ґрунтові дороги; 11 – ділянки з максимальною насиченістю культурних нашарувань; 12 – ділянки ймовірного розміщення фортифікаційних споруд.

3. Городище Стасі І. Загальний вигляд головної фортифікаційної лінії городища. *З північного заходу.*

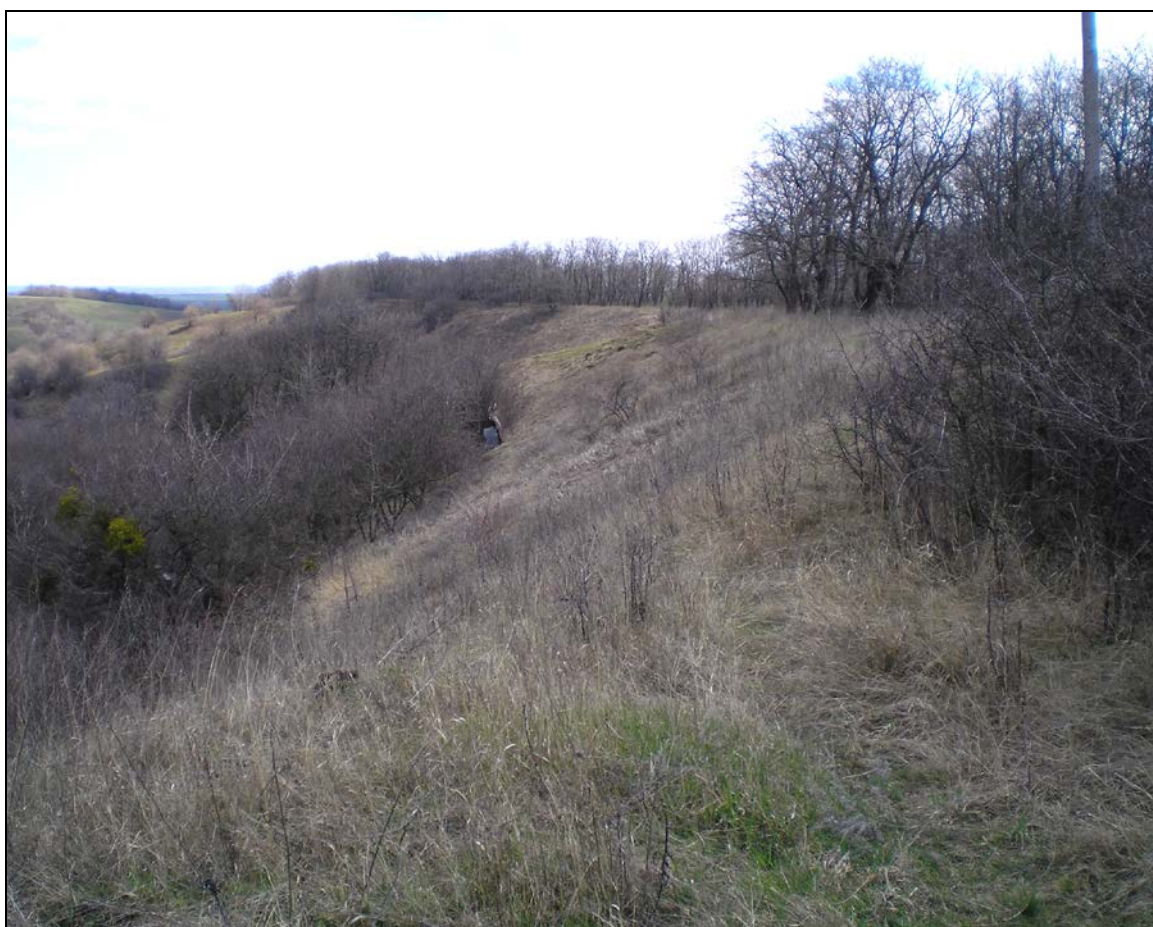
4. Городище Стасі І. Ділянка головної фортифікаційної лінії (північно-західна частина). *З північного заходу.*

5. Городище Стасі І. Котлован заплилого рову (північно-західна частина). *З південного заходу.*

6. Городище Стасі І. Південно-західна ділянка укріплень.
З південного сходу.

7. Городище Стасі І. Ділянка ескарпованого схилу північної частини
городища. *Із заходу-північного заходу.*

8. Городище Стасі І. Ескарпи та їх основа у північній частині городища.
З південного заходу.

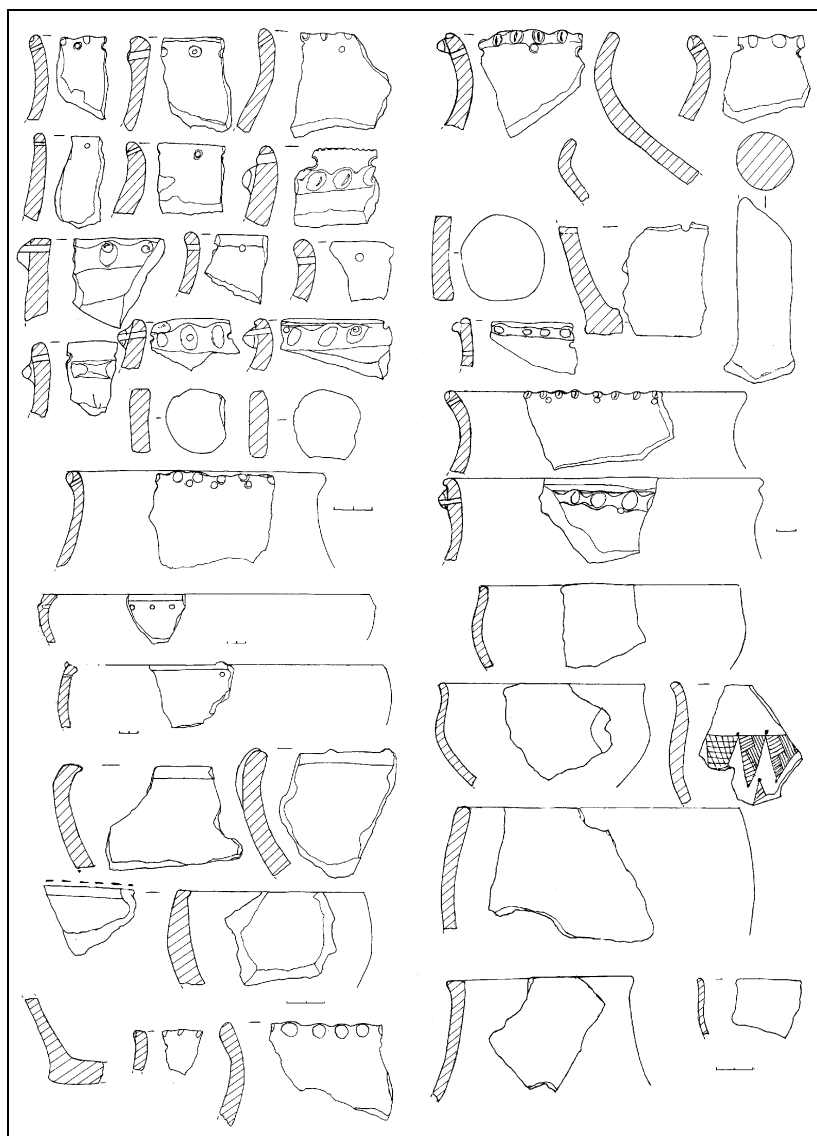
9. Городище Стасі І. Вал і рів допоміжної фортифікаційної споруди
у північно-східній частині городища. *З півдня.*

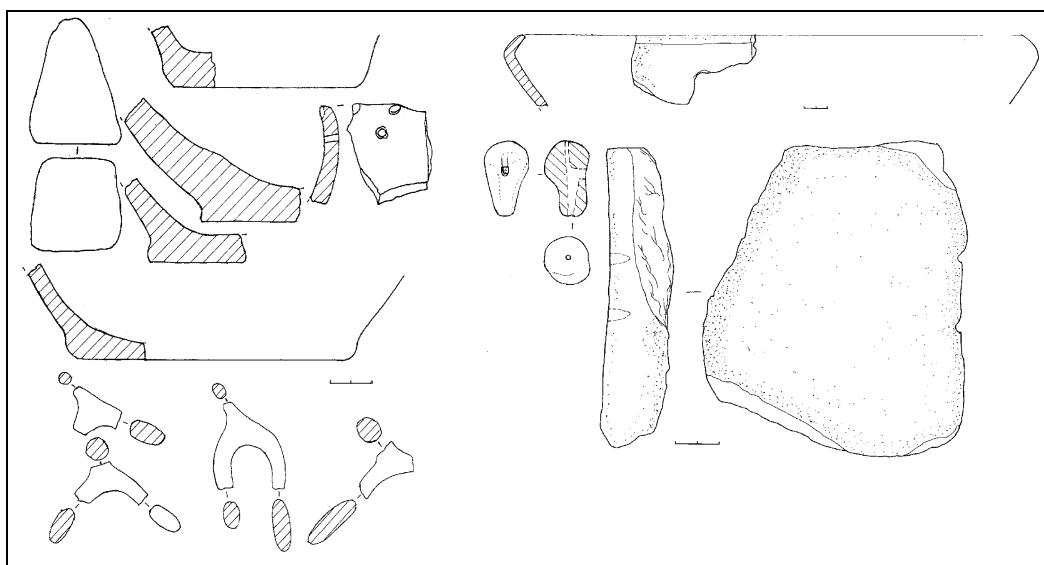
10. Городище Стасі І. Центральна частина майданчика із зольниками.
З південного сходу.

11. Селище городища Стасі І. Південна частина поселення,
із зольником. *З північного заходу.*

12. Городище Стасі І. Уламки кераміки скіфського часу.

13. Городище Стасі І. Окремі знахідки (кераміка, камінь).